

Tobak eller Hälsa

Westerholm Barbro

Professor Barbro Westerholm är medicinsk chef vid Apoteksbolaget och var vid tidpunkten för WHO-konferensen vice ordförande i Världshälsorganisationens styrelse.

Artikeln belyser huvuddragen i WHO:s aktionsplan mot tobak.

Världshälsorganisationen (WHO) tog 1971 sitt första beslut om att begränsa tobaksbruket. Som ett led i sin Hälsa för alla-strategi beslöt WHO:s världshälsöförsamling 1986 att anta ett långtgående aktionsprogram mot rökning kallat "Tobak eller hälsa". Efter som rökning är den största förebyggbara hälsorisen ansågs det särskilt viktigt att satsa på detta område. WHO:s statistik visar tex att 90 procent av alla fall av lungcancer (cirka en miljon nya fall per år), 75 procent av alla fall med kronisk bronkit och emfysem (blåsbildning i lungorna) samt 25 procent av alla fall av sjukdomar beroende på förträngningar i blodkärlen är en följd av tobaksrökning. Till detta kommer de hälsoproblem som orsakas av passiv rökning.

Man har försökt uppskatta vad detta kostar i pengar. En siffra som brukar nämnas av generaldirektören för USA:s socialstyrelse, Dr C Everett Koop, är de 500 till 4600 dollar det kostar en arbetsgivare årligen att ha en rökare anställd. Arbetsgivarna i USA är därför nu mer angelägna att medverka till att deras anställda slutar röka.

I vissa länder tex Sverige har rökningen minskat bland män under senare år. Bland män ligger den nu på ungefär 24 procent och bland kvinnor på 28 procent. Senaste årets siffror antyder en ökning bland de yngsta kvinnorna.

På många andra håll i världen har man sett en ökning under tidsperioden 1971–81 i förhållande till folkmängden. I Australien ökade rökningen med 13,6 procent medan befolkningsökningen uppgick till 12,9 procent. I Afrika var motsvarande siffror 41,5 respektive 23,4, i Latinamerika 31,4 och 24,5 samt i Asien 28,5 respektive 21,8. De senaste åren visar på en

minskning i industriländerna, medan rökningen fortsätter att öka i snabb takt i utvecklingsländerna bl a på grund av intensiv marknadsföring.

På WHO:s aktionsprogram står flera åtgärder: Man vill samla in och offentliggöra siffror över användningen av tobaksvaror, även av snus som nu ökar kraftigt inte bara i Sverige utan också i många andra länder. Man vill satsa på utbildning och information. En särskilt viktig målgrupp är hälso- och sjukvårdspersonalen som liksom läkarkåren samt politiker och andra ledare står som förebilder för människor vad gäller livsstilar. Man vill initiera lagstiftning för att begränsa marknadsföringen. Man vill införa rökavvänjningsprogram för framför allt hälso- och sjukvårdspersonalen och motivera den liksom politikerna att arbeta för rökfrihet. Man vill också initiera insatser för att undanröja människors ekonomiska beroende av tobaksodling och handel med tobaksvaror. Det blir viktigt att ta fram alternativa grödor.

WHO:s personal har tagit praktiska konsekvenser av besluten i världshälsöförsamlingen och infört rökfrihet i såväl huvudkontor som regionalkontor med undantag för några mindre utrymmen avsedda för dem som ännu inte slutat röka.

WHO:s europaregion har antagit ett aktionsprogram mot rökning som vi under kommande år får se en del av. Utöver vad man beslutat göra globalt kommer man att överlägga med nationella läkarföreningar och massmedia om hur de kan medverka i kampen mot rökningen. Man kommer också att verka för rökfria lokaler inom all hälso- och sjukvård och medverka till lättillgängliga rökavvänjningsprogram.

WHO:s tobaksprogram liksom USA:s och en del andra länders präglas av allvar, kraftfullhet och långsiktighet. Det är att hoppas att vi i Sverige inom en nära framtid också kommer att ha en effektiv strategi för tobaksfrihet. Här rör det sig inte om enstaka kampanjer utan om en strategi där man hela tiden flyttar fram positionerna och förstärker vardagsarbetet med tobaksfrågan.